

ת"פ 13102/05/11 - גונדו ספיאשווילי נגד מדינת ישראל

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

12 ינואר 2014

ת"פ 13102-05-11 מדינת ישראל נ' ספיאשווילי

לפני ד"ר עודד מודריק-שופט, סגן נשיא
המבקש
נגד
המשיבה
גונדו ספיאשווילי
מדינת ישראל

החלטה

מהן אמות המבחן להתגבשות חובת מתן פיצוי לנאשם שכתב האישום שהוגש נגדו בוטל בעיצומו של ההליך הפלילי? האם על פי אמות המבחן הללו המבקש דנן זכאי לפיצוי מאוצר המדינה בגין 367 ימים של מעצר שקדמו לביטול כתב האישום? אלה השאלות הנבחנות בהחלטה זו.

הנסיבות

ביום 3.4.11 התרחש שוד בדירת מגורים שבה התגוררה בגפה אישה קשישה כבת 82 (להלן: "המתלוננת"). שני שודדים נכנסו לדירה, תקפו את המתלוננת עד שאיבדה את הכרתה ושדדו ממנה תכשיטים וכסף. חשד נפל כלפי המבקש שמשך כשנה התגורר בדירה סמוכה לדירת המתלוננת.

המבקש נעצר ביום 21.4.11. ביום 8.5.11 הוגש נגדו, לבית משפט זה, כתב אישום שבו יוחסו לו עבירות של קשירת קשר לביצוע פשע; כניסה למקום מגורים; שוד בנסיבות מחמירות והדחה בחקירה. בית המשפט הורה לעצור את המבקש עד תום ההליכים [מ"ת 13118-05-11] וערר שהוגש לבית המשפט העליון כנגד ההחלטה, נדחה [בש"פ 4714/11].

בין אמצע ספטמבר 2011 לבין סוף מרץ 2012 התנהלו דיוני הוכחות במשפט. פרשת התביעה כבר הייתה קרובה לסיום וביני לביני גם הוארך מעצר הנאשם ב-90 ימים נוספים. אלא שביום 23.4.12 הסכימה התביעה לשחרור המבקש בתנאים מגבילים וביום 10.6.12 הודיעה התביעה על חזרתה מכתב האישום. הנאשם הסכים שדין כתב האישום שבוטל יהיה כדין ביטול כתב אישום לפני שניתן מענה לאישום [סעיף 94(ב) של חוק סדר הדין הפלילי].

בראשית שנת 2013 הגיש המבקש את הבקשה הזאת שעניינה פיצוי בגין התקופה בה היה נתון במעצר.

עמוד 1

שתיים הן עילות הפיצוי הקבועות בסעיף 80(א) של חוק העונשין: (1) "שלא היה יסוד להאשמה"; (2) "נסיבות אחרות המצדיקות [פיצוי]". המבקש תוקע יתדותיו בכל אחת משתי עילות הפיצוי הללו.

העדר יסוד להאשמה

כתב האישום התבסס על הודעת המתלוננת שהביעה סברתה שאחד השודדים הוא מי שהתגורר זמן מה בשכנות לדירתה. מעיקרה היה ברור שיש סיכוי רב שייחוס מעורבות בשוד למבקש הוא טעות מצערת. למצער ניתן היה להיווכח בכך עם גמר עדות המתלוננת. מכל מקום במהלך פרשת התביעה לא אירע דבר חדש כלשהו שעשוי היה להבהיר את העדרן של ראיות מספיקות. לא התגלתה ראיה חדשה; אף אחד מן העדים לא כשל בעדותו ומארג הראיות הבסיסי שעמד לנגד עיני המשיבה בעת הגשת כתב האישום נותר כשהיה.

המשיבה נהגה בחוסר סבירות כשהגישה כתב אישום הנסמך על עדותה היחידה של המתלוננת. מלכתחילה היה עליה לקבוע שאין אין בידיה די ראיות כנגד המבקש. לאורך כל תקופת ניהול ההליך חזר בא כוח המבקש וטען כי ישנה טעות בזיהוי. הוא נפגש עם פרקליטת המחוז והפרקליטה הממונה והצביע לפניהן על הקשיים הראייתיים הטמונים במערך ראיות התביעה. בקשתו לבטל את כתב האישום כדי לחסוך לשולחו ימי מעצר ארוכים נדחתה פעם אחר פעם.

יש מידה לא מבוטלת של חוסר הגינות בכך שהמאשימה שענינה טחו מראות את הליקוי הבסיסי שבראיותיה והיא אף אטמה אוזניה משמוע את טענות הסנגור, מסרבת כעת לפצות את המבקש בגין שנת מעצר תמימה, מיותרת, שחלק מהשלכותיה לא ניתן לערוך גם בכסף.

נסיבות אחרות המצדיקות פיצוי

הלכה פסוקה היא שחזרה מן האישום, בשלב מתקדם של ההליך השיפוטי, כמוה כ"זיכוי מוחלט". זיכוי מלא כמוהו כהוכחה בדיעבד שמעיקרה לא היה מקום לכתב האישום. לכל הפחות יש לראות במצב הזה נסיבה מצדקת מיוחדת שעליה ניתן להשתית את החיוב בפיצוי. קל וחומר שלא היה צורך להוליך את המבקש בדרך חתחתים ולהעבירו מלוא הכוס סאת ייסורים משעה שבא כוח הנאשם הפציר וחזר והפציר בגורמי המאשימה לבחון את עצמם ולהיווכח בדלות הראיות.

גם בלי זה לבקשת הפיצוי יש הצדקה נוכח נסיבותיו האישיות הקשות של המבקש שהושפעו והוחמרו בשל המעצר הארוך.

המבקש, יליד 1961, בעל נתינות זרה. הוא ביקש להסדיר את מעמדו בישראל אולם למן הרגע שאימת חרב המשפט הפלילי החלה להתהפך מעל ראשו, שוב לא היה סיכוי לאישור בקשתו. על כן על התחושה הנוראה של אדם חף מפשע הנמק בכלא נוספה גם תחושת אין אונים נוכח החשש שיסולק מישראל. אשתו נטשה אותו (היא הצהירה בבית המשפט

שאם יורשע בדין לא יהיה לה כל קשר עמו) והוא נותר ערירי להיאבק על חפותו.

בזמן מעצרו של המבקש, התדרדר מצבו הבריאותי באופן משמעותי ומחלותיו הפנימיות החריפו. בשל היעדרו של אישור שהייה מוסדר, הוא אינו חבר בקופת חולים ובשל כך הוא נאלץ לחזר על הפתחים ולהיעזר בסעד שנותן מתנדב טוב לב.

התנהלות המאשימה בצירוף הנסיבות האישיות הקשות מצדיקים את הפיצוי המבוקש.

טיעוני המשיבה

הגשת האישום מוצדקת מעיקרה

הגשת האישום הושתתה על זיהוי המבקש בידי המתלוננת ועל הפרכת טענת "במקום אחר הייתי" (אליבי[1]).

המתלוננת טענה בעקביות ובהחלטיות, מרגע הגשת התלונה ועד לעדותה בבית המשפט שהשודד הראשון שנכנס לדירתה הוא מי שהתגורר זמן מה אצל שכן בדירה מסוימת הממוקמת באותה קומה בבניין המגורים של המתלוננת. היא לא ידעה את שמו אך מסרה תיאור פרטים ומבנה גוף שעוררו חשד כלפי המבקש.

משנעצר המבקש ונחקר, הכחיש במלוא ענות גרונו את החשד שהוטח בו. הוא טען כי בשעות הבוקר של היום שבו התרחש השוד הסב עם אשתו לארוחת בוקר בביתם שבאשדוד המרוחק ממקום השוד בתל אביב באופן שאינו מתיישב עם זמן ביצוע השוד ולאחר מכן ערך מספר סידורים, ביניהם ביקור במשרד הפנים ובחברת כוח האדם בה עבד.

אשתו של המבקש נחקרה ומהודעתה השתמע כי לא ראתה את המבקש ביום בו אירע השוד. אלא שכעבור זמן מה ביקשה למסור הודעה נוספת ובה אמרה כי המבקש התקשר אליה והזכיר לה את שתיית הקפה בצוותא טרם יציאתה לעבודה ביום התרחשות השוד. היא נזכרה בדבר. בדיקה העלתה התקשרות טלפונית בין המבקש לאשתו, ממקום מעצרו.

עובדת משרד הפנים חתמה על תעודת עובד ציבור שהמבקש ביקר במשרד הפנים ביום מסוים של החודש אך לא ביום השוד. שתי עובדות מחברת כוח האדם מסרו אף הן שביום השוד הן לא ראו את המבקש.

בעימות בין המבקש לבין המתלוננת שנערך בבית החולים (המתלוננת נזקקה לאשפוז בעקבות השוד) עמדה המתלוננת על כך שהמבקש הוא אחד השודדים.

בנסיבות אלה סברה המאשימה שיש בידיה די ראיות כדי להגיש כתב אישום נגד המבקש. סברה זו זכתה לחיזוק ניכר כאשר אושרה בקשת המאשימה לעצור את המבקש עד תום ההליכים במשפט וכאשר נדחה ערר בעניין זה שהוגש לבית המשפט העליון.

מאחר שהגשת כתב האישום נשענה על מערך ראייתי שהקים סיכויי הצלחה סבירים, אין לומר ש"לא היה יסוד להאשמה".

היעדר נסיבות מצדיקות אחרות

המאשימה גורסת ש"נסיבות מצדיקות [פיצוי] אחרות" עשויות לנבוע מדרכי חקירה וניהול משפט לוקים בחסר. לא כך ניתן לאפיין את התנהלות גורמי החקירה והתביעה במשפט זה.

החקירה התנהלה ביסודיות רבה- נאספו ראיות בזירה (כגון: ד.נ.א וטביעות אצבעות); הוכנס מדובב לתאו של המבקש ונערכו "תרגילי חקירה" שונים נוספים; נעשו מחקרי תקשורת ונעשה ניסיון לאתר את מצלמות האבטחה; נחקרו אנשים שונים לצורך בירור טענת האליבי וממצאי החקירות הובילו למסקנה כי האליבי שסיפק המבקש מופרך. הלכה למעשה הייתה לבא כוח המבקש רק טענה אחת בעקבות החקירה; היינו, שמן הראוי לערוך "מסדר זיהוי" שבו תתבקש המתלוננת לזהות את התוקף. המשטרה והתביעה סברו שאין מקום לכך נוכח העובדה שהמבקש היה מוכר למתלוננת וכן נוכח העובדה שהיא עומתה עמו פנים אל פנים בהיותה בבית החולים.

גם המשפט נוהל כהלכה. המתלוננת העידה בביטחון שהמבקש (הנאשם) הוא ממבצעי השוד. שכן של המתלוננת שפגש בה מיד לאחר השוד העיד שהמתלוננת אמרה לו כי אחד התוקפים הוא מי שהיה גר בדירה מולה. הדייר באותה דירה העיד ומסר כי המתלונן התגורר אצלו זמן מה ושהייתה היכרות בין המתלוננת למבקש.

במציאות ראייתית זו אין לראות את סירובה של התביעה לבטל את האישום בהסתמך על טענת המבקש, שחזרה ונשנתה כל העת, שהוא חף מכל אשמה, כהתנהלות לא תקינה.

תפנית התהוותה לאחר שמספר עדים חזרו בהם מהגרסה שמסרו במשטרה. ראשית, עדותה של אשת המבקש, ז'וז'טה, הייתה עמומה. היא תמכה בגרסת המבקש אך בד בבד חזרה וטענה כי היא אינה זוכרת פרטים ותאריכים ואינה יודעת באיזה יום בדיוק מדובר. נראה היה שהאישור שבא מפי העדה לטענת האליבי לא נסמך על זיכרונה אלא על גרסתו של המבקש.

שנית, נציגת משרד הפנים אמנם אישרה את תעודת עובד הציבור שנתנה אך בחקירתה הנגדית מסרה שאינה יכולה לשלול את הטענה שהמבקש היה במשרדה בימים שקדמו לביקורו המתועד ובכלל זה ביום השוד.

שלישית שתי עובדות של חברת כוח האדם חזרו בהן מן ההודעות שמסרו במשטרה. אחת מהן אמרה כי למרות שאמרה בוודאות לשוטר החוקר כי לא ראתה את המבקש ביום השוד חשבה לאחר מעשה כי אולי היא טעתה ולא זכרה שראתה את המבקש, ומכל מקום אינה יכולה לשלול את טענתו כי נכח במשרדי חברת כוח האדם. העדה השנייה מסרה שהיא מטפלת במספר רב של לקוחות ויצרה רושם שלא תוכל לשלול באופן וודאי את האפשרות שהמבקש היה במשרדה וביקש מקדמה על שכרו, כפי שנטען על ידו.

למאשימה לא היה בסיס לחשד שהמבקש גרם לעדות אלו לעמעם את גרסתו. לפיכך נראה היה לה שחל כרסום של ממש במארג הראייתי של הפרכת טענת האליבי. כפועל יוצא מיהרה התביעה להסכים לשחרור המבקש מן המעצר ולאחר מכן אף הודיעה על חזרה מכתב האישום.

בהיעדר כל פגם או חסר בהתנהלות גורמי החקירה והתביעה אין מקום לזכות את המבקש בפיצוי.

דין

הוראת הדין - כללי

הדין הסדיר את כללי מתן "**הוצאות ההגנה** [במשפט פלילי] **מאוצר המדינה**":

תש

משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל לפי סעיף 94(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 בסכום שיראה לבית המשפט... [סעיף 80(א) של חוק העונשין]

עיון פשוט בהוראת הדין מראה כי תשלום הוצאות ההגנה עשוי להיות מושתת על שתי עילות שלהן תנאי מוצא. תנאי המוצא הוא זיכוי בדין או ביטול כתב האישום והעילות הן: העדר יסוד מעיקרה לכתב האישום, או נסיבות מצדיקות אחרות.

מלפנים גרסתי שבעידן שבו מונפות אל על זכויות הפרט שניתנת להן הגנה חוקתית (כגון ההגנה על כבוד האדם, על קניינו הפרטי ועל חרותו) הכלל צריך להיות שנאשם שזוכה בדין זכאי להחזר הוצאות מאוצר המדינה [ב"ש (ת"א) 529/97 גואטה נ' מ"י פ"מ תשנ"ז(1) 234]. השקפה זו מניחה, כמובן, שיש הכרח בסיסי, לשם קיום סדר חברתי תקין, להעמיד נאשמים לדין אם קיים מערך ראייתי הולם. אולם זיכוי של הנאשם בדין מקים הכרח בסיסי שווה ערך של שיפוי בגין הוצאות שנכפו על הנאשם בלי "אשם" מצדו. השקפה זו קיבלה ביטוי בפסק דין של בית המשפט העליון מפי השופט אליעזר גולדברג:

נקודת המוצא הראויה היא כי האינטרס הציבורי של אכיפת החוק והשלטתו, מחייבים העמדתו לדין של מי שיש כנגדו ראיות מספיקות כי פגע בנורמה הפלילית. בהגשמת אינטרס זה נחשף הפרט, כהכרח בל יגונה, לפגיעה בזכויותיו. הסיכון כי נאשם ייחשף לפגיעות הכרוכות בניהול ההליך הפלילי נגדו, ולבסוף יצא זכאי בדין, הובא בחשבון מראש, והינו בגדר סיכון מחושב... אולם מכך שקיים צורך ציבורי באכיפת החוק לא מתחייבת המסקנה כי את העלויות הנלוות

להפעלת מערכת זו יש לגלגל על הנאשם שזוכה ולא על הציבור [ע"פ 7826/96 רייש נ מ"י פ"ד נא(1) (490, 481) להלן: "פס"ד רייש"].

גישה דומה מושתתת על "חזקת החפות" הציע המלומד ד"ר עומר דקל:

התייחסות רצינית לחזקת החפות מחייבת אימוצו של מודל הנותן ביטוי לחזקה זו באופן המשווה בין מעמדו של אדם שמעולם לא הוגש נגדו כתב אישום לבין מעמדו של אדם שהוגש נגדו כתב אישום וזוכה. כיון שהשוואת המעמד ממש אינה אפשרית, הדרך להשיג יעד זה בקירוב הינה באמצעות אימוצו של הסדר המפצה את הנאשם שזוכה בגין הנזק שנגרם לו עקב העמדתו לדין [ע. דקל, "הזכאי זכאי לפיצויים?" עלי משפט ט' תשע"א 523, 549 וראו גם אזכורי פסיקה של בית הדין האירופי לזכויות האדם המובאים שם, 548, 549]

אולם סקירת פסיקת בית המשפט העליון בסוגיה זו מגלה תמימות דעים שזכות הפיצוי מכוח סעיף 80 לחוק העונשין אינה מתגבשת, ממנה ובה, מפסק זיכוי, יהא טיבו אשר יהא [לסקירה כזאת ראו: ע"פ 4466/98 **דבש נ' מ"י פ"ד** נ(3) 73 (להלן: "פס"ד **דבש**)]. אכן גם השופט גולדברג ציין ש"דין רצוי" הוא שזכות הפיצוי תורחב ותתפרש על מלוא היקפה של קשת מצבי הזיכוי בדין:

מבחינת הדין הרצוי ראוי היה להרחיב את הזכות להוצאות ולפיצוי לכל נאשם שיצא זכאי בדינו, יהא הטעם לזיכוי אשר יהא. משלא הוכחה אשמתו של הנאשם במידה הנדרשת בפלילים, והוא יוצא זכאי בדינו, הרי שחזקת חפותו שהייתה קיימת טרם המשפט, לא נסתרה. אם העמידה אותו המדינה לדין ולא עלה בידה להוכיח את אשמתו, עליה לפצותו על ההוצאות שגררה אותו להן ועל הסבל שסבל במעצר או במאסר. משכך, מה לי אם זוכה מחמת הספק ומה לי אם זוכה בזיכוי ברור ומוחלט. בכל אחד מן המקרים חוזר הנאשם לאחר הזיכוי ל"סטטוס" של חף מפשע שהועמד לדין.

מכאן, היינו מן "הדין הרצוי", נשמע שבבחינת "דין מצוי" זכות הפיצוי מצומצמת יותר ואינה נובעת מכל מצב של זיכוי בדין. ממסקנת מוצא זו אצא לפסוע בין נתיביה המוגדרים של זכות הפיצוי.

תנאי המוצא - ביטול כתב האישום

המאשימה מסכימה שתנאי המוצא להגשת בקשת פיצוי מתקיים. המאשימה חזרה בה מכתב האישום לאחר שהחלה בהשמעת ראיותיה. חזרה כזאת, גם כאשר בהסכמת הנאשם לא ניתן פסק זיכוי, גיבשה את תנאי הפתיחה הנדרש.

הגשת כתב האישום הייתה מוצדקת לשעתה

אין צורך להרבות אמרים בעניין ההצדקה להגשת כתב האישום שכן ברור למדיי שבעניין דנן עילה זו אינה מתקיימת.

מסקנה בדבר היעדרו או קיומו של "יסוד לאשמה" היא פועל יוצא של בחינת מסכת הראיות שעמדה לפני התביעה ערב הגשת כתב האישום. ניתן לומר כי אין יסוד לאשמה מקום בו חומר הראיות המצוי בידי התובע היה מביא כל "משפטן בר דעת" או כל "תובע סביר" למסקנה שהראיות אינן מגלמות בחובן תשתית הולמת לשם הרשעה בדיון. בנסיבות של אי סבירות בולטת כזאת מצווה התובע להימנע מהגשת כתב אישום. אם לא פעל כך והגשת כתב האישום לקתה בחוסר סבירות, תצטרך המאשימה לשאת בהוצאות הגנתו של נאשם שזוכה.

בענייננו אין לומר שהמאשימה פעלה בחוסר סבירות. עדות המתלוננת בצירוף הראיות להפרכת טענת האליבי של הנאשם, היוו תשתית מספקת להגשת האישום; תשתית שעוצמתה ומשקלה הספיקו גם לשם שכנוע בית המשפט להורות על מעצר עד תום ההליכים.

נסיבות מצדיקות אחרות

הביטוי "נסיבות אחרות מצדיקות" הוא ביטוי עמום שרקמתו פתוחה. הרקמה הפתחה מניחה מרחב שיקול דעת לבית המשפט להחליט על פי הנסיבות המשתנות מעניין לעניין. היעדר אמות מבחן נוקשות מציב את ההכרעה על שיקולים של צדק, השופט הדין בבקשה עשוי לחוש אם בנסיבותיה יהא זה צודק לשפוט את הנאשם בגין הוצאותיו או בגין תקופת מעצר שנשא לשווא או שמא שיפוי כזה אינו מוצדק. נראה כי בבוא בית המשפט לבחון את זכות הפיצוי מכוחן של "נסיבות מצדיקות" עליו **"להפעיל את סמכותו בגישה מרחיבה, במיוחד בשים לב לזכויות הבסיס החוקתיות, המעוגנות אצלנו כיום בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו"** [השופט חנן מלצר בע"פ 5097/10 בוגנים נ' מ"י].

נעשו ניסיונות לתכלול את השיקולים המשפיעים על ההחלטה. רשימת השיקולים אינה סגורה אך בדרך כלל ניתן לסווג שלוש קבוצות שיקולים עיקריות. הקבוצה הראשונה הן נסיבות הנוגעות להליכי המשפט. נסיבות מצדיקות פיצוי עשויות להתגבש כאשר מחדלים של גורמי החקירה והתביעה גרמו לזיכוי הנאשם; למשל, אי בדיקת טענת אליבי או הימנעות מחקירת עדים או איסוף ראיות באורח לא חוקי (ע"פ 1986/11 פלוני נ' מ"י). מנגד התנהלות מפריעה ומכשילה מצד הנאשם (כגון הימנעות משיתוף פעולה עם החוקרים ושיבוש מהלכי החקירה או המשפט) עשויה לשמש שיקול להימנע מפיצוי למרות הזיכוי (ע"פ 8167/12 פלוני נ' מ"י).

קבוצת שיקולים שנייה סובבת את ההשלכות האישיות של המשפט. כך הדבר כאשר עלילת שווא הטעתה את רשויות התביעה וסבכה את הנאשם בהליך פלילי. וכך הדבר כאשר עקב המשפט נגרם לנאשם נזק כלכלי, נתקפחה פרנסתו או נפגעה בריאותו או שהתא המשפחתי שלו נפגע [השופט מלצר בעניין בוגנים].

קבוצת השיקולים השלישית מתייחסת לטיבו של הזיכוי. הובעה עמדה שלאור חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, פסיקת הוצאות ופיצוי לנאשם עשויה להיות נגזרת של "זיכוי מוחלט", נקי מספקות (ראו במיוחד את חוות הדעת של השופט דורנר ב-רע"פ 960/99 מקמילן נ' מ"י פ"ד נג(4) 294[2]).

יישום מסגרת השיקולים על עניינו של המבקש

מצד הליכי החקירה ואופן ניהול המשפט לא נראה שנפל פגם המצדיק פיצוי. למעלה מכאן ציינתי שהחקירה התנהלה בדקדקנות ותוך מיצוי מלא של אפיקי חקירה שונים. ההחלטה להגיש את כתב האישום התגבשה על בסיס מערך ראייתי בעל עוצמה לכאורית מספקת. אלמלא נסוגו עדי הפרכת האליבי מעדותם הנחרצת כפי שנמסרה במשטרה, מן הסתם לא הייתה התביעה חוזרת בה מכתב האישום.

אשר לטיבה של תוצאת המשפט. חזרת התביעה מכתב האישום אינה בגדר תוצאה שווה לזיכוי בדין. אולם לשונו הברורה של הדין היא שחובת פיצוי בשל "נסיבות מצדיקות" עשויה לנבוע גם מהחלטה המסיימת את המשפט בחזרה של התביעה מכתב האישום. על כן בחינת בקשה לפיצוי באספקלריה של "נסיבות מצדיקות" בהקשר לחזרה מכתב אישום, זהה בבסיס שיקוליה לזו הנבחנת בהקשר של זיכוי. ומה זיכוי המושגת על ספק בדרך כלל אינו משמש בסיס לפיצוי, אף חזרה מן האישום בשל ספקות שהתעוררו כך. מנגד כשם שזיכוי מוחלט עשוי לשמש בסיס לפיצוי (אם התנהלות הנאשם אינה שוללת זאת), אף חזרה מן האישום בנסיבות המקדמות זיכוי מוחלט אפשרי, עשויה לשמש בסיס לפיצוי כאמור.

כיון שכתב האישום דן נשען על שני אדנים עיקריים; זיהוי המבקש בידי המתלוננת והפרכת האליבי, ברור שקריסת אחד האדנים עשויה לגרום, ממנה ובה, לקריסת תשתית האישום כולה. עדות הזיהוי כשהיא לעצמה לא הייתה מספקת משום שבולטות בה אפשרויות של טעות. אחרי הכל, מדובר במתלוננת קשישה שהתבוננה בשודד בעת האירוע התבוננות קצרה ובהיותה תחת מתקפת אלימות מצד השודדים. אין ספק שהיא האמינה בתום לב שהמבקש הוא אחד השודדים. אולם לזיהוי כזה, בנסיבות כאלה, נלווה ספק ברור וטבוע. לזיהוי יש "זכות קיום" רק לצד עדויות הפרכת האליבי. התפנית בעדויות שהציבה את האליבי כאפשרות שאין לשלול אותה, שללה מיד את מימד האמינות של עדות הזיהוי וטבעה בה ספק גדול. על כגון זה כתבה השופטת דבורה ברלינר:

"אכן הייתה בעבר דעה (דעתו של כבוד השופט י' אנגלרד בעניין מקמילן) לפיה משהודיעה המדינה על חזרה מכתב האישום, יש לראות בכך זיכוי מלא. אולם דעה זו לא התקבלה ובעניין דבש (שנדון בהרכב מורחב) נקבע כאמור כי ניתן לבחון את טיב הזיכוי גם כאשר המדינה חזרה בה... ייתכן בהחלט כי במקרים מסוימים חזרתה של התביעה מכתב האישום בטרם שמיעת ראיות, תתפרש כ'זיכוי מלא ומוחלט'...במקרים אחרים, גם חזרה בשלב כזה, לא תהיה שוות ערך לזיכוי מלא... עם זאת, בפן הכללי ניתן בהחלט לתת משקל מסוים לעובדה שחזרת המדינה מן האישום מונעת מתן פסק דין מנומק, ובמקרים בהם החזרה נעשתה בטרם נפתחה פרשת ההגנה, הרי שנמנעה מן הנאשם ההזדמנות להביא ראיות מזכות פוזיטיביות מטעמו" (ע"פ 10425/05 מדינת ישראל נ' פדרמן)

עד הנה ניתן לומר שהחזרה מן האישום נעשתה נוכח ספקות שהתעוררו לעניין משקלה ואמינותה של ראיית הזיהוי. אולם ראוי לזכור שההליך הופסק לפני שהחלה פרשת ההגנה. הנאשם טרם נשמע. דומה לי שיש להניח כאפשרות סבירה שעדות הנאשם הייתה מתקבלת כעדות אמינה ומטה את הכף אל זיכוי מוחלט.

אכן המבקש לא היה חייב להסכים לביטול כתב האישום ללא פסק דין מזכה. אלא שגבי דידי החלטה זו אינה מעלה ואינה מורידה. נניח שהתביעה הייתה חוזרת בה מכתב האישום בלי לקבל את הסכמת הנאשם שלא יהיה זיכוי. במקרה כזה היה מתקבל פסק מזכה אך התביעה הייתה מוסיפה לטעון שהחזרה מן האישום נובעת מספקות שדבקו בראיות.

המבקש טוען להשלכות אישיות שונות שנגרמו כתוצאה מן ההליך הפלילי. בראשונה ראוי להדגיש את תקופת המעצר הארוכה. המבקש היה עצור שנה תמימה. כעת מתברר שבסיס הראיות שעליהן הושתת המעצר התערער ובדיעבד לא היה מעצר על מה שיסומך. הדעת אינה סובלת את האפשרות שיישאל כל פיצוי מאדם ששהה שנה במעצר וסבל באורח ניכר מאובדן חירותו ומפגיעה בפרנסתו ובזכותו לחיות כבן חורין.

בשנייה ראוי לבחון את טענת המבקש שבעקבות ההליך הפלילי עזבה אותו אשתו; מצבו הבריאותי התדרדר; בקשת אשת השהייה שלו עוכבה ונפגעה אנושות יכולתו למצוא עבודה. המבקש נושא בנטל השכנוע בהקשר לטענות הללו. הוא הרים את הנטל באורח חלקי בלבד.

לטענת המבקש כי אשתו ניתקה את הקשר עמו יש סימוכין מסוימים בפרוטוקול הדיון. האישה העידה: "**אם הוא יהיה ישר ומזה הוא יוצא כאילו שהוא לא אשם אנסה שעוד פעם נהיה בעל ואשה**" [פ/29]. הווה אומר, שאפילו אקבע שניתוק הקשר בין המבקש לאשתו התהווה עוד לפני ההליך הפלילי, ברי שחידוש הקשר היה אפשרי והותנה בכך שיתברר שהמבקש אינו מעורב בשוד.

טענת הפגיעה הבריאותית לא נתמכה במסמכים כלשהם. הסנגור טען שהנאשם חלה במחלה קשה והצביע על ירידה מאוד בולטת במשקל. אין לי דרך לאשר או לשלול את הטענה. ברור ששהייה במעצר תקופה כה ארוכה, כאשר חרב הרשעה פלילית חמורה מרחפת מעל ראשו של הנאשם, אינה תורמת לבריאותו.

הטענה שבקשת המבקש לאשרת שהייה בישראל נתקלה במחסום נוכח ההליך הפלילי נראית בעיניי הגיונית מאוד, למרות שלא הוצגו ראיות להוכחתה. לא מן הנמנע שלמבקש היו גם קודם לכן בעיות קשות בעניין אישור שהייתו בישראל, אולם ייתכן שעל ידי חידוש הקשר עם אשתו, היה לאיל ידו להתגבר על כך. ברי שההליך הפלילי, גם בתנאים של חידוש הקשר עם אשתו, עלול להוות מכשלה גדולה. אין ספק שבכל תקופת השהייה במעצר, לא היה כל טעם בהגשת בקשה לקבלת מעמד כלשהו בישראל.

הטענה האחרונה הנוגעת להשלכות אישיות, היא שנפגעה יכולתו של המבקש למצוא עבודה. הטיעון הזה נטען ללא כל סימוכין ראיתיים. עם זה, פשוט וברור שבתקופת המעצר נפגעה יכולתו של המבקש להתפרנס ואם היה לו מקום עבודה קודם לכן, ברור שהמקום לא נשמר. כשיצא מן הכלא נתקל, מן הסתם, במשימה לא פשוטה של היקלטות במקום עבודה. מורכבות המשימה נובעת, בין היתר, ממעמדו כשוהה זר, מגילו וממצבו הבריאותי.

סיכומה של נקודה זו הוא שבשקלול הנסיבות המגולמות בטיבה של תוצאת ההליך, בנזקים שנגרמו למבקש, באורכה של תקופת המעצר ובתחושת הצדק הנובעת מהתבוננות כוללת בהליך הפלילי, אני סבור שדרישת הפיצוי בדיון יסודה.

הבקשה שלפניי היא לפיצוי בגין תקופת המעצר בלבד (אין בקשה להחזר הוצאות הגנה). סכומי פיצויים בגין מעצר נקבעו בידי שר המשפטים, באישור ועדת חוקה, חוק ומשפט של הכנסת, בתקנות סדר הדין הפלילי (פיצויים בשל מעצר או מאסר), תשמ"ב-1982, סעיף 8.

אין צורך להידרש לחישוב סכום הפיצוי. עליי לקבוע את שיעורו.

על פי מכלול הנסיבות, אני סבור שיש להעניק למבקש פיצוי מאוצר המדינה בסך 75% מתקרת הפיצוי המקסימאלית הקבועה בתקנות. זה עבור כל ימי מעצרו (שנה ויומיים - 367 ימים).

מסקנתי זו מבוססת על התנהלות ההליך הפלילי, על כך שהמבקש מצדו שיתף פעולה ולא ביצע כל פעולה להכשלת ההליך או למניעת איסוף ראיות; על טיב הזיכוי ונסיבותיו האישיות של המבקש ועל פי התבוננות בהחלטות אחרות שקבעו תשלומי פיצוי.

לפי חישוב שערכתי, תשלום פיצוי בשיעור של כ-75% מסכום הפיצוי המרבי בגין ימי מעצר, עולה כדי סכום של 96,000 ש"ח לערך.

לפיכך, אני מורה שהתשלום מאוצר המדינה למבקש יהיה בסך של 96,000 ש"ח.

ניתנה היום, י"א שבט תשע"ד, 12 ינואר 2014, בהעדר הצדדים.

[1] מלטינית Alibi - "במקום אחר".

[2] בספרות הוצעו מודלים נוספים. ד"ר דקל הציע מספר מודלים לתכלול מדיניות השיפוי בגין זיכוי; החל במדיניות שוללת שיפוי ועד מדיניות שיפוי מוחלטת. הוא אף חיווה דעתו שהמודל העדיף הוא של פיצוי להוציא נסיבות שמצדיקות הימנעות מפיצוי בשל התנהלות הנאשם (שם, 555-566).